

II. *Observations on an inscription at Spello.* By F. Passarini, and Roger Gale Esq;

Read at the Society of Antiquaries, April 2, 1727.

THE late earl of Colerane presented to the Society a collection of inscriptions given to him by Ferdinand Passarini [a], who transcribed them from stones found at Spello, the antient Hispellum, and illustrated them with short notes. The first and most considerable of them on a pedestal six palms high and four square, with a hole in the top, formerly standing near the amphitheatre, but at this time on the right hand of the door of the town-house, had been before incorrectly published by Fabretti. A fuller and more critical commentary upon the same inscription was afterwards drawn up by the said Roger Gale, esq; which, being read to the Society, was entered in their minute book, whence it is now published, together with the notes by the antiquary of Spello:

[a] He caused to be engraved, with a short comment, a curious stone found at Spello, with this inscription in large capitals,

SEX T. A V R E L.

P R O P E R T.

S E X. F. L E M.

under a head, supposed of Apollo, in relief, above which, in smaller capitals, L. COMINVS. S. L. F. F. LEM. and in the pediment a flower between two capricorns. This stone was found June 7, 1722, in the ruins of a spot without the town called *Poeta*, and by tradition considered as the villa of Propertius. Passarini published likewise a short piece in eight pages quarto, “ de Hispello, ejusque episcopis, ac de insignis ecclesiae collegiatae, S. Laurentii origine, dignitate & praerogativis. Fulginiae, 1724,” 4to. These two pieces are bound up with the Inscriptions.

C. MATRINIO. AVRELIO
 C. F. LEM. ANTONINO. V. P.
 CORONATO. TVSC. ET. VMB.
 PONT. GENTIS. FLAVIAE
 ABVNDANTISSIMI. MVNERIS. SED. ET
 PRAECIPVAE. LETITIAE. THEATRALIS. IN. COL.
 AEDILI. QVAESTORI. DVVMVIRO.
 ITERVMQ. Q. I. D. HVIVS. SPLENDIDISSIMAE
 COLONIAE. CURATORI. R. P. EIVSDEM
 COL. ET. PRIMO. PRINCIPALI. OB. MERITVM
 BENEVOLENTIAE. EIVS. ERGA. SE
 VRBS. OMNIS. VRBANA. FLAVIAE
 CONSTANTIS. PATRONO
 DIGNISSIMO.

A — — — — —
 — — — — I. X. X. L. M. P. P.

P A S S A R I N I ' S Notes.

L. 1. Aurelia familia patricia ex patribus conscriptis. 2. LEM.
i. e. LEMONIA tribus sexta Romæ; sic appellata a paga Lemonio,
 qui est a porta Camena, via Latina. LEMONIA tribus rustica.
 Rusticæ nobiliores Urbanis. Coloniam Juliam Hispellum ad-
 scriptam fuisse tribui Lemoniae, uti & Bononiam, patet ex isto et
 sequentibus lapidibus. 3. SED ET. Justus Rickius in Primitiis
 Epistolice, Col. Agr. 1610. f. 69. posuit SEDEM.

Eruditissimus Raphael Fabrettus, Antiq. Inscript: p. 105.
 mutilam dedit hanc Inscriptionem, quam egomet ab ipsa mar-
 morea basi, ut & ceteras, ad amussim & religiose exscripsi. Nam
 3. pro CORONATO posuit CORRECTORI & 6. pro IN COL posuit
 F. O. Idem eruditiss. Fabrettus hoc epigramma nuper repertum
Fulginiae non tantum asserit, sed & Fulginates *ut ignaros de re
 tanti momenti* redarguit. At pace tanti viri ipse potius redargu-
 endus, quod illud non viderit impressum ab eruditissimis viris J.
 Rickio & Thadeo Donnota [*b*] in sua Apologia, impressa Fulginiae

[*b*] He wrote a History of Spello, still in MS. as is another by Faviti Gentili.

1645, aliisque in auctoribus. Attamen non vidisse parum: sed, quaeso, in quibus unquam libris vidit Fulginiam splendidissimam coloniam amphitheatra habuisse.

Quod Hispellum fuerit colonia, et splendidissima, hae sequentes Inscriptiones, omnesque autores testantur.

Mr. GALE'S Comment.

L. 1. V. P. Viro perfectissimo. *Perfectissimus* erat 4^{tu} inter 5 dignitatis gradus a Constantino Magno institutos, ut plerique velint. Tres priores erant *Illustrissimi*, *Spectabiles*, & *Clarissimi*, 5us *Egregii*. *Perfectissimi* tamen titulus longe ante Constantini M. tempora in lapidibus occurrit, imperante Alex. nempe Severo [c] & Gallieno [d]. Quemadmodum itaque Constantinus M. tres *Comitum* ordines invenit, in totidem etiam credendum est ab eo *Perfectissimorum* classes divisas. Erant enim 1^{mi} 2^{di} & 3^{tii} ordinis perfectissimi.

L. 3 CORONATO. TVSC. ET VMB. PONT. GENTIS. FLAVIAE. Coronas induebant imperatores ob rem bene gestam; militesque etiam privati ob eximia aliqua in bello merita a ducibus suis laudabantur, qui & eos pecuniâ, armillis, torquibus, hastis puris, coronis, alios aureis, alios argenteis donabant: in hac vero epigraphe coronatur Aur. Antonius Tusciae & Umbriae pontifex gentis Flaviae. Suos habuerunt sacerdotes provinciae [e] proprios, quorum summus Pontifex vocabatur, cujus & inter consecrationis ritus & ornamenta locum habuisse coronam apparet, si Prudentium *περί σέφ. x. 1011*, audiamus.

Summus sacerdos nempe sub terram scrobe
Actâ, in profundum consecrandus mergitur
Mire infulatus, festa vittis tempora
Nectens, *coronâ* tum repexus aureâ
Cinctu Gabino sericam fultus togam.

[c] Fabrett. Insc. p. 278.

[d] Gruter, p. CLXVI. 2, and CCLXXXI. 7.

[e] FLAMINI. P. H. C. i. e. provinciae Hispaniae citerioris. Grut. p. CCCCLXXIX. 2.

Collegia & sacerdotes in adulationem Augustorum institutos frequenter invenimus, inter supremos quibus afficiebantur honores. Tales Divo Hadriano Antoninum Pium tribuisse scribit Spartianus; atque hinc toties in lapidibus Sodales Augustales, Flaviales, Trajanales, alique quam plurimi occurrunt [f]. Domum in qua natus erat Domitianus in templum gentis Flaviae convertisse tradit Suetonius; nummique excusi sunt templum sex columnarum cum epigraphe AETERNITAS FLAVIORVM exhibentes [g]. Collegium itaque sacerdotum inter Tuscos & Umbros habuit gens Flavia, vel statim sub Domitiano; illudque per cc & ultra annorum seriem ad Constantii usque tempora propagatum, vel, quod mihi magis probabile videtur, tunc primum obtinuit, cum rursus ad imperii fastigium familia Flaviorum in Constantino M. evecta sit. Quidni etenim cum passim ut NVMEN [h] coleretur, & templa & sacerdotes suos haberet imperator ille Christianus, Romanorum Idololatriâ nondum radicitus excisâ, donec & collegia everteret, & sacerdotum reditus fisco suo Theodosius sen. adjudicaret. Sub Constantini successoribus religionem hanc & dignitatem floruisse testatur hæc nostra satis Inscriptio, filio ejus rerum potiunte, exarata: ut de aliis illis eodem tempore Arcadio & Proculo positis taceam [i].

5. ABVNDANTISSIMI. MVNERIS. SED. ET. P. L. T.] Munus proprie de gladiatoribus & bestiis in amphitheatro exhibitis dicitur. Per *theatralem laetitiam* hic expressam ludi scenici in theatro acti designari videntur. “Ludis publicis (quod sine curriculo & sine corporum certatione fiat) popularem laetitiam in cantu & fidibus & tibiis moderanto [k].” Quamvis enim 7mo imperii sui anno gladiatores e toto orbe Romano submoverat Constantinus, in arenam rursus sub filio ejus, Constantio, quem Marcellinus [l] cruentis delectatum

[f] V. Gruter, p. cccxciii. 1. p. ccxxxvi. 9. p. ccccxxvii. 12. p. mxxv. 12. &c.

[g] Occo. p, 126.

[h] V. Grut. p. cclxxxii. cclxxxiii, &c.

[i] Grut. p. ccclx. 4. p. ccclxi. 1. & ccclxxxiii. 2.

[k] Cic. de Legib. II. 41.

[l] L. xiv.

fuisse ludicris tradit, irreperant; eosque penitus tandem Honorius abolevit. Qui magistratus non essent, illis, nisi funeris causa, ludos edere non licuit: pontifices vero ob honorem sacerdotii ludos dare potuerunt. Nequaquam tamen Antoninus noster ludos hosce Hispellatibus, vel ut pontifex, vel suis impensis fecisse videtur, sed solummodo tanquam aedilis coloniae, cujus ex officio erat spectacula istiusmodi popello inhianti parare.

8. ITERVMQ. Q. I. D. *Iterumque Quæstori juri dicundo.* Bis fuerat Antoninus quaestor jure dicundo coloniae. Quæstores urbani jus non dicebant: provinciales autem juredicundo conventus circumibant, et hinc posteris temporibus provinciae vocabantur *Jurisdictiones*.

9. CVRATORI. R. P. *Curatori Reipublicae ejusdem coloniae.* Curatores Reipublicae coloniarum e decurionibus creati sunt, eorumque praecipua erat cura coloniae praedia locare, redditus colligere, res publicas a privatis occupatas vindicare, aedes publicas reparare, justum pretium venalibus statuere, aliaque ejusdem generis plura quae ad communem utilitatem civitatis spectabant, administrare.

10. PRIMO. PRINCIPALI. *Principales* civitatum vocabantur qui modum tributi ab iis solvendi definiebant, aliosque onerabant, aliosque levabant vectigalibus. Cum vero *primus* hic dicitur *principalis* pluribus id negotium demandatum fuisse constat.

12. VRBANAЕ. FLAVIAE. CONSTANTIS. De nomine *Flaviae Urbanae Constantis* Foro Flaminii olim tributo, ignaros Fulginates redarguit Fabrettus [m], ruderibus ejusdem coloniae propinquos, ut a Passarino nostro observatur in annotationibus suis huic inscriptioni adjectis. Et si reperta sit Hispelli, quod sine dubio est, nec Foro Flaminii nec Fulginiae appellatio ista *Urbanae Flaviae Constantis* competere potest. Erat fane Hispellum colonia primum a Julio Caesare deducta, et a fundatoris nomine, *Colonia Julia Hispellum* semper vocabatur. Si vero nomen hoc in *Urbanam Flaviam Constantem* unquam mutaverit, id vel in adula-

[m] Insc. p. 105.

tionem

tionem vel ob beneficium aliquod a Constante Constantini filio acceptum fuisse verisimile est; brevique ad antiquum illud Hispelli rediisse, unde & hodiernum *Spello* aut *Hispello* levi admodum mutatione formatur.

Caeterum doctissimus vult Cluverius [*n*] Hispellum in genere feminino a Juvenale terminari, & pro *Hispulla* legendum esse Hispella, Sat. xii. 11.

Si res ampla domi, similique adfectibus esset
Pinguior Hispulla traheretur taurus, & ipsa
Mole piger, nec finitima nutritus in herba,
Laeta sed ostendens Clitumni pascua.—

Clara, mehercule, & felix conjectura, quam & confirmare videantur pascua illa celeberrima non ita procul ab Hispello remota,

Unde albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
Victima, saepe tuo perfusi flumine sacro,

Romanos ad templa Deum duxere triumphos [*o*];
nisi & omnes libri quotquot sunt usquam manuscripti & impressi, durissimaque & vix Latina constructio restituisent, imo, inquam, nisi & ipse Juvenalis, cum vetere suo scholiaste, reclamaret; quorum hic, in Satyra sua sexta [*p*] feminam obesam sub nomine fugillat Hispullae, & ille, eandem hoc loco matronam designari inuit.

OF the other inscriptions in Passarini's Collection some have been published by Gruter, Fabretti, Rickius and others, but are there given more correctly; others were first copied by him. Of the former is that to Licinia, where Rickius reads the third line HISPELANAE. CLAVD. instead of HISPPELLAE. CAVS . . . . that to Pinarius, where Gruter. p. CCCCLI. 6, gives COX or COL

[*n*] Ital. Ant. L. II. p. 628.

[*o*] Virg. Georg. II. 146.

[*p*] L. 74.

for COP. that to Acquasius in Rickius, p. 61, who in the first and eighth line for CAIVS. and C. LVC. reads CALVO. and in the seventh for LVD. reads IVD. The unpublished ones, to the number of forty-one, are sepulchral, except two or three and the following large one, in honour of the Emperor Gordian:

IMP. CAESARI
M. ANTONIO
GORDIANO
PIO. FELICI. AVG.
PONT. MAX.
TRIB. POT. II.
COS. PROCOS.
P. P.
PVBLICE.

One of the sepulchral ones has these lines:

--- VM. DESIERANT. SED. QVASI. VIVAT. AMANT.
AETATI. VIRIDI. REQUIESCE. VIATOR. IN. HERBA.
[ET.] FVGE. SI. TECVM. CEPERIT. VMBRA. LOQVI.